

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

PREDMET V.K. protiv HRVATSKE

(Zahtjev br. 38380/08)

PRESUDA

STRASBOURG

27. studenog 2012. godine

Ova će presuda postati konačna pod okolnostima utvrđenim u članku 44., stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu V.K. protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u vijeću koje čine:

gđa Isabelle Berro-Lefèvre, *predsjednica*,

gđa Elisabeth Steiner,

gđa Nina Vajić,

gđa Mirjana Lazarova Trajkovska,

gđa Julia Laffranque,

g. Linos-Alexandre Sicilianos,

g. Erik Møse, *suci*,

i g. Søren Nielsen, *tajnik Odjela*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 6. studenog 2012. godine,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena tog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 38380/08) protiv Republike Hrvatske, što ga je 11. srpnja 2008. godine hrvatski državljani g. V.K. ("podnositelj") podnio Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ("Konvencija"). Potpredsjednik Odjela prihvatio je podnositeljev zahtjev da njegovo ime ne bude otkriveno (Pravilo 47., stavak 3. Poslovnika Suda).

2. Podnositelja, kojemu je odobrena pravna pomoć, zastupala je gđa K. Tomašić, odvjetnica iz Zagreba. Hrvatsku vladu ("Vlada") zastupala je njezina zastupnica, gđa Š. Stažnik.

3. Dana 9. veljače 2010. godine Vlada je obaviještena o prigovorima koji se odnose na duljinu građanskog postupka i djelotvorno pravno sredstvo u tom pogledu, kao i na podnositeljevo pravo na poštovanje njegovog privatnog i obiteljskog života te njegovo pravo na sklapanje braka. Odlučeno je i da se istovremeno donese odluka o dopuštenosti i osnovanosti zahtjeva (članak 29., stavak 1.).

ČINJENICE**I. OKOLNOSTI PREDMETA**

4. Podnositelj zahtjeva je rođen 1964. godine i živi u Zagrebu.

5. Dana 30. studenog 2002. godine podnositelj je sklopio brak s M., a 22. rujna 2003. godine u tom je braku rođeno dijete K.

6. Dana 14. travnja 2004. godine podnositelj je Općinskom sudu u Z. podnio tužbu za razvod braka.

7. Na ročištu dana 14. prosinca 2004. godine podnositelj je podnio prijedlog u vezi sa susretima i druženjem i uzdržavanjem u odnosu na K. Na istom su se ročištu stranke sporazumjele o razvodu braka.

8. Dana 30. prosinca 2004. godine M. je obavijestila Općinski sud u Z. da se ne slaže s podnositeljevim prijedlogom u pogledu uzdržavanja djeteta te je zatražila od suda da odredi prikladan iznos.

9. Dana 2. veljače 2005. godine podnositelj je podnio zahtjev za ubrzanje postupka Općinskom sudu u Z.

10. Dana 2. kolovoza 2005. godine podnositelj je Općinskom sudu u Z. podnio posebnu tužbu radi osporavanja očinstva nad K.

11. Podnositelj je podnio daljnji zahtjev Vrhovnom sudu Republike Hrvatske dana 25. kolovoza 2005. godine, kojim je zatražio da se postupak premjesti na drugi sud.

12. Općinski sud u Z. naložio je dana 15. rujna 2005. godine strankama da dostave podatke koji se odnose na njihova primanja. Podnositelj je postupio po nalogu dana 22. rujna 2005. godine, a M. dana 18. listopada 2005. godine te su dostavili zatražene podatke.

13. M. nije pristupila na ročište 31. listopada 2005. godine. Na istom je ročištu podnositelj zatražio da raspravni sud donese djelomičnu presudu kojom će brak biti razveden. Raspravni sudac odbacio je podnositeljev zahtjev i naložio mu da dostavi daljnje dokumente u vezi sa svojim financijskim statusom.

14. Podnositelj je postupio po navedenom nalogu i predao tražene isprave 2. studenog 2005. godine.

15. Dana 14. prosinca 2005. godine podnositelj je ponovno podnio zahtjev za ubrzanje postupka Općinskom sudu u Z.

16. Općinski sud u Z. dana 13. ožujka 2006. godine naložio je M. da dostavi podatke u odnosu na uplate za uzdržavanje djeteta koje je primila od podnositelja. Dana 19. travnja 2006. godine ona je postupila po ovom nalogu i dostavila zatražene podatke.

17. Još je jedno ročište bilo zakazano za 3. svibnja 2006. godine, ali je odgođeno budući da je podnositelj obavijestio raspravni sud da je bolestan i da ne može pristupiti na ročište.

18. Na ročištu od 10. srpnja 2006. godine podnositelj je zatražio od Općinskog suda u Z. da spoji postupak za razvod braka s postupkom u kojem on osporava očinstvo nad K. Taj je zahtjev usvojen, ali je daljnji postupak prekinut do odluke Vrhovnog suda o podnositeljevom zahtjevu za premještanje postupka na drugi sud.

19. Dana 10. studenog 2006. godine podnositelj je zatražio od Općinskog suda u Z. da donese djelomičnu presudu samo u odnosu na tužbu za razvod braka.

20. Dana 22. studenog 2006. godine Vrhovni sud odbio je podnositeljev zahtjev za premještanje postupka na drugi sud.

21. M. je 8. prosinca 2006. godine i 9. ožujka 2007. godine obavijestila Općinski sud u Z. da ona i K. žive u Švicarskoj te da je podnositelj odbio pristati da K. dobije putovnicu i dođe u Hrvatsku kako bi sudjelovala u postupku zbog osporavanja očinstva.

22. Dana 30. ožujka 2007. godine podnositelj je obavijestio Općinski sud u Z. da je pristao da K. dobije putovnicu.

23. Ročište zakazano za 23. travnja 2007. godine odgođeno je jer podnositelj nije bio uredno pozvan.

24. Još je jedno ročište, zakazano za 12. lipnja 2007. godine, odgođeno jer nije pristupio podnositelj. Na istom je ročištu Općinski sud naložio DNK test.

25. Općinski sud u Z. naložio je 26. lipnja 2007. godine podnositelju da uplati iznos od 10.000,00 hrvatskih kuna (HRK) za DNK test.

26. U razdoblju od 12. rujna do 21. studenog 2007. godine podnositelj je uplatio četiri rate za DNK test. Ujedno je zamolio Općinski sud u Z. da produži rok za uplatu. Općinski sud u Z. usvojio je podnositeljev zahtjev i produžio rok za idućih trideset dana. Dana 26. studenog 2007. godine obavijestio je Općinski sud u Z. o svoti koju je uspio uplatiti za DNK test.

27. Dana 27. studenog 2007. godine podnositelj je Ustavnom sudu Republike Hrvatske podnio ustavnu tužbu zbog duljine postupka, koja je proslijeđena Županijskom sudu u Z. na daljnje rješavanje. U svojim je podnescima podnositelj prigovarao da je Općinski sud u Z. odbio njegov zahtjev za donošenje djelomične presude kojom bi njegov brak bio razveden. Naveo je kako je dugotrajan postupak za razvod braka imao nepovoljan utjecaj na njegov privatni život i dostojanstvo te da bi odugovlačenje moglo spriječiti njegovo vjenčanje s drugom ženom, planirano za lipanj 2008. godine. Podnositelj je zatražio i da se Općinskom sudu u Z. naloži da donese djelomičnu presudu kojom će razvesti njegov brak s M.

28. Na ročištu od 11. veljače 2008. godine Općinski sud u Z. utvrdio je da podnositelj nije uplatio puni iznos potreban za DNK test pa je odgodio ročište.

29. Još je jedno ročište, zakazano za 10. ožujka 2008. godine, odgođeno jer je podnositelj obavijestio raspravni sud da ne može pristupiti ročištu.

30. Dana 15. svibnja 2008. godine podnositelj je zatražio od Općinskog suda u Z., pozivajući se na prava branitelja, da ga oslobodi obveze plaćanja za DNK test, ali je taj sud dana 13. lipnja 2008. godine odbio njegov zahtjev.

31. Dana 9. srpnja 2008. godine održano je još jedno ročište na koje podnositelj nije pristupio.

32. Dana 25. rujna 2008. godine podnositelj je podnio daljnje prigovore Županijskom sudu u Z. zbog duljine postupka: tvrdio je da je praktični

kršćanin te bi se stoga volio ponovno oženiti, ali nije u mogućnosti to napraviti jer Općinski sud u Z. odbija donijeti djelomičnu presudu temeljem koje bi bio razveden. Također je naglasio kako bi bio ponižen ukoliko bi morao otkazati planirano vjenčanje zbog toga što se nije uspio razvesti.

33. Dana 26. rujna 2008. godine podnositelj je obavijestio Općinski sud u Z. da je izvršio još jednu uplatu za DNK test.

34. Na ročištu od 15. listopada 2008. godine Općinski sud u Z. utvrdio je da je iznos potreban za DNK test krvi gotovo u cijelosti uplaćen te je zatražio da se stranke dogovore o uzimanju uzoraka DNK.

35. Dana 27. listopada 2008. godine podnositelj je, pozivajući se na sudsku praksu Suda, podnio prigovor Županijskom sudu u Z. zbog načina na koji Općinski sud u Z. provodi postupak radi osporavanja očinstva i DNK test krvi. Istaknuo je kako je M. odbila doći u Hrvatsku radi uzimanja uzorka DNK od K. Ponovno je zatražio od Županijskog suda u Z. da naloži Općinskom sudu u Z. usvajanje djelomične presude koja se odnosi na razvod.

36. Županijski sud u Z. usvojio je podnositeljev prigovor zbog duljine postupka dana 31. listopada 2008. godine. Utvrdio je povredu podnositeljevog prava na suđenje u razumnom roku, dosudio mu iznos od 5.000 HRK kao naknadu te naložio Općinskom sudu u Z. da donese odluku što je prije moguće, a najkasnije u roku od šest mjeseci. Mjerodavni dio odluke glasi:

“ ... ukupno trajanje predmetnog parničnog postupka nikako ne udovoljava zahtjevu suđenja u razumnom roku Iz svega navedenog proizlazi da sud nije vodio postupak učinkovito i sukladno načelu ekonomičnosti postupka, jer u razdoblju duljem od 4 godine predmet nije niti jednom okončan pred sudom prvog stupnja....

Predlagatelj kao tužitelj u parničnom postupku je svojim postupanjem, odnosno propustom doprinio trajanju postupka jer nije primao pozive suda na zakazana ročišta, kao ni pristupao na ista. Doprinos predlagatelja proizlazi i iz činjenice da rješenjima suda nije udovoljavao u propisanim rokovima (primjerice platež predujma potrebnog za provođenje medicinskog vještačenja).”

37. Istoga je dana podnositelj obavijestio Općinski sud u Z. da ustraje na DNK testu, iako ga je M. u međuvremenu obavijestila da ona i K. neće doći na uzimanje DNK uzoraka.

38. Dana 20. studenog 2008. godine podnositelj je podnio žalbu Vrhovnom sudu protiv rješenja Županijskog suda u Z. od 31. listopada 2008. godine, u dijelu koji se odnosi na dosuđenu naknadu. Također je prigovorio što je Županijski sud u Z. ignorirao njegov zahtjev da se Općinskom sudu u Z. naloži usvajanje djelomične presude o njegovom razvodu.

39. Dana 26. siječnja 2009. godine podnositelj je podnio Općinskom sudu u Z. pisanu izjavu Hrvatskog zavoda za zapošljavanje kojom se potvrđuje da je nezaposlen.

40. Još je jedno ročište, zakazano za 2. travnja 2009. godine, odgođeno jer je podnositelj obavijestio raspravni sud da ne može pristupiti tom ročištu, a M. nije obavijestila sud o tome kada će ona i K. moći pristupiti uzimanju uzorka DNK.

41. Dana 23. travnja 2009. godine Vrhovni sud dosudio je podnositelju daljnju naknadu u iznosu od 3.000,00 HRK s obzirom na duljinu postupka. Mjerodavni dio odluke glasi:

„Po ocjeni ovoga suda predlagatelj svojim postupanjem odnosno propustima nije utjecao na duljinu trajanja postupka. Naprotiv, uvidom u spis razvidno je da je predlagatelj svojim držanjem u parnici pokazao nastojanje i veliko htijenje da se predmetni postupak provede bez odugovlačenja i u razumnom roku, nebrojeno puta ponavljajući zahtjev da sud odluči o tužbenom zahtjevu za razvod braka, glede kojega je protivnica (tuženica) još na ročištu 14. prosinca 2004. izričito izjavila da ne osporava opravdanost tužbenog zahtjeva... Premda je prvostupanjski sud istaknuo kao predlagatelj doprinos neodazivanje pozivima suda, ističe se da uredno pozvani predlagatelj nije pristupio samo na ročište 12. lipnja 2007., dok predlagatelj nije bio uredno pozvan na ročište 11. veljače 2008. za koje je dostava vraćena "obaviješten nije podigao pošiljku". Nadalje, u odnosu na propust predlagatelja da u ostavljenom roku predujmi troškove vještačenja, valja reći da je predlagatelj zatražio produljenje roka za uplatu predujma budući je isto za predlagatelja veliki izdatak imajući na umu primanja predlagatelja i socijalne prilike, te uzimajući u obzir da je predlagatelj u više navrata uplaćivao djelomične iznose predujma, s obzirom na ograničene financijske mogućnosti, a na taj način pokazao namjeru da postupi po nalogu suda.“

42. Dana 22. svibnja 2009. godine podnositelj je podnio ustavnu tužbu Ustavnom sudu protiv navedene odluke Vrhovnog suda.

43. Na ročištu od 7. srpnja 2009. godine Općinski sud u Z. naručio je DNK izvješće o očinstvu od Kliničke bolnice Š.

44. M. je dana 21. lipnja 2009. godine obavijestila Općinski sud u Z. da odbija doći u Zagreb radi uzimanja uzorka DNK.

45. Dana 6. kolovoza 2009. godine podnositelj je podnio zahtjev za izuzeće raspravnog suca, predsjednika i svih sudaca Općinskog suda u Z.

46. Dana 10. rujna 2009. godine Ustavni sud odbio je podnositeljevu ustavnu tužbu u pogledu duljine postupka kao neosnovanu zbog toga što su niži sudovi pravilno postupili po njegovim prigovorima.

47. Klinička bolnica Š. obavijestila je dana 21. rujna 2009. godine Općinski sud u Z. da stranke nisu pristupile uzimanju uzoraka DNK.

48. Općinski sud u Z. odbio je podnositeljev zahtjev za izuzeće sudaca toga suda dana 23. rujna 2009. godine.

49. Dana 28. rujna 2009. godine podnositelj je ponovno zatražio od Općinskog suda u Z. da naruči DNK izvješće.

50. Predsjednik Županijskog suda u Z. odbio je podnositeljev zahtjev za izuzeće predsjednika Općinskog suda u Z. dana 2. listopada 2009. godine.

51. Dana 7. listopada 2009. godine podnositelj je ponovno zatražio od Općinskog suda u Z. da donese djelomičnu presudu samo u pogledu razvoda.

52. Predsjednik Općinskog suda u Z. odbio je podnositeljev zahtjev za izuzeće raspravnog suca dana 29. listopada 2009. godine.

53. Općinski sud u Z. je dana 13. studenog 2009. godine ponovno pozvao stranke na uzimanje uzoraka DNK.

54. Dana 30. studenog i 1. prosinca 2009. godine podnositelj je obavijestio Općinski sud u Z. da povlači svoju tužbu u pogledu očinstva nad K. zbog toga što mu je plaćanje zatraženog iznosa za DNK test stvorilo neizdrživ financijski pritisak, budući da je nezaposlen i bez ikakvih izvora prihoda. Također je zatražio da brak bude razveden što je prije moguće, budući da mu socijalna primanja ovise o bračnom statusu.

55. Na ročištu od 14. siječnja 2010. godine stranke su postigle sporazum o uzdržavanju djeteta i susretima i druženju između podnositelja i K. Istoga dana Općinski sud u Z. razveo je brak između podnositelja i M. te odlučio o iznosu za uzdržavanje djeteta i susretima i druženju između podnositelja i njegovog djeteta. Stranke su također izjavile da se odriču prava na žalbu te je presuda postala pravomoćna.

56. Dana 11. rujna 2010. godine podnositelj je sklopio brak s J.V.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO

57. Mjerodavne odredbe Ustava Republike Hrvatske („Narodne novine“, br. 56/1990, 135/1997, 113/2000, 28/2001) glase kako slijedi:

Članak 29.

„Svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama, ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela.”

Članak 61.

„Obitelj je pod osobitom zaštitom države.

Brak i pravni odnosi u braku, izvanbračnoj zajednici i obitelji uređuju se zakonom.“

58. Mjerodavne odredbe Obiteljskog zakona („Narodne novine“, br. 116/2003, 17/2004, 136/2004, 107/2007) glase kako slijedi:

Članak 29.

„Brak ne može sklopiti osoba koja je već u braku.“

Članak 34.

„(1) Bez obzira na oblik u kojem je sklopljen, brak prestaje: smrću bračnog druga, proglašenjem nestalog bračnog druga umrlim, poništajem ili razvodom.

(2) Brak prestaje poništajem ili razvodom kad presuda suda o poništaju ili razvodu braka postane pravomoćna...”

Članak 263.

„(1) Odredbama ovog dijela Zakona određuju se pravila prema kojima sudovi postupaju kad u posebnim parničnim postupcima, izvanparničnim postupcima i posebnim postupcima ovrhe, osiguranja, odlučuju u bračnim, obiteljskim i drugim stvarima koje se uređuju ovim Zakonom.

(2) Postupci iz stavka 1. ovog članka su hitni.”

Članak 264.

„U postupcima iz članka 263. ovog Zakona primjenjivat će se na odgovarajući način odredbe Zakona o parničnom postupku i Ovršnog zakona, ako ovim Zakonom nije drugačije određeno.“

59. Mjerodavne odredbe Zakona o parničnom postupku („Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije“, br. 4/1977, 36/1977 (*corrigendum*), 36/1980, 69/1982, 58/1984, 74/1987, 57/1989, 20/1990, 27/1990 i 35/1991 i „Narodne novine“, br. 53/1991, 91/1992, 58/1993, 112/1999, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 2/2007, 84/2008 i 123/2008), glase kako slijedi:

Djelomična presuda**Članak 329.**

„(1) Ako su na temelju raspravljanja sazreli za konačnu odluku samo neki od više tužbenih zahtjeva, ili ako je samo dio jednog zahtjeva sazio za konačnu odluku, sud može u vezi sa sazrelim zahtjevima, odnosno dijelom zahtjeva zaključiti raspravu i donijeti presudu (djelomična presuda).

(2) Sud je dužan bez odgode donijeti djelomičnu presudu ako su, na temelju priznanja ili odricanja od više istaknutih zahtjeva samo neki sazreli za konačnu odluku, ili ako je samo dio jednog zahtjeva sazio za takvu odluku...”

60. Mjerodavne odredbe Zakona o sudovima („Narodne novine“, br. 150/2005, 16/2007, i 113/2008), koji je bio na snazi u predmetno vrijeme glasile su kako slijedi:

III ZAŠTITA PRAVA NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU**Članak 27.**

“(1) Stranka u sudskom postupku koja smatra da nadležni sud nije odlučio u razumnom roku o njezinom pravu ili obvezi ili o sumnji ili optužbi za kažnjivo djelo, može neposredno višem sudu uputiti zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku.

(2) Ako se zahtjev odnosi na postupak koji je u tijeku pred Visokim trgovačkim sudom Republike Hrvatske, Visokim prekršajnim sudom Republike Hrvatske ili Upravnim sudom Republike Hrvatske, o zahtjevu će odlučiti Vrhovni sud Republike Hrvatske.

(3) Postupak odlučivanja o zahtjevu iz stavka 1. ovoga članka je hitan. Postupak se provodi uz odgovarajuću primjenu pravila o izvanparničnom postupku, u pravilu bez održavanja ročišta.

Članak 28.

(1) Ako sud iz članka 27. ovoga Zakona utvrdi da je zahtjev podnositelja osnovan, odredit će rok u kojem sud pred kojim je postupak u tijeku mora odlučiti o pravu ili obvezi ili o sumnji ili optužbi za kažnjivo djelo podnositelja zahtjeva, te odrediti primjerenu naknadu koja pripada podnositelju zbog povrede njegovog prava na suđenje u razumnom roku.

(2) Naknada se isplaćuje iz državnog proračuna u roku od tri mjeseca od dana podnošenja zahtjeva stranke za njezinu isplatu.

(3) Protiv rješenja o zahtjevu za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku može se u roku od 15 dana podnijeti žalba Vrhovnom sudu Republike Hrvatske. Protiv rješenja Vrhovnog suda Republike Hrvatske žalba nije dopuštena ali se može pokrenuti ustavna tužba.“

61. Izmjene i dopune Zakona o sudovima, u vezi s postupkom povodom zahtjeva radi duljine postupka, donesene 11. prosinca 2009. godine („Narodne novine“, br. 153/2009) glase kako slijedi:

Članak 7.

“Članak 28. [Zakona o sudovima] mijenja se i glasi:

...

(5) Protiv rješenja o zahtjevu za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku može se u roku od 15 dana podnijeti žalba Vrhovnom sudu Republike Hrvatske. Protiv rješenja Vrhovnog suda Republike Hrvatske žalba se može podnijeti Vijeću Vrhovnog suda Republike Hrvatske. Vijeće je dužno u roku od tri mjeseca odlučiti o žalbi.

(6) Vijeće iz stavka 5. ovoga članka čine tri suca Vrhovnog suda Republike Hrvatske. Članove Vijeća imenuje Opća sjednica Vrhovnog suda Republike Hrvatske.

... “

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANKA 6., STAVKA 1. KONVENCIJE

62. Podnositelj prigovara duljini građanskog postupka pred Općinskim sudom u Z. Poziva se na članak 6. Konvencije koji, u mjerodavnom dijelu, glasi kako slijedi:

“Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi...svatko ima pravo da ... sud ... u razumnom roku ispita njegov slučaj....“

A. Dopuštenost

1. Podnositeljev položaj žrtve

63. Vlada tvrdi da su domaće vlasti, pozivajući se na načela utvrđena sudskom praksom Suda, ispitale podnositeljev prigovor na duljinu postupka, izričito priznale da je došlo do povrede njegovog prava na suđenje u razumnom roku i dosudile mu prikladnu naknadu. Stoga, prema njezinom mišljenju, podnositelj ne može tvrditi da je žrtva povrede prava iz Konvencije.

64. Podnositelj osporava to stajalište. On smatra da domaće vlasti nisu ispitale sve mjerodavne činjenice koje se odnose na duljinu postupka te ističe da prvostupanjski sud nije donio odluku u roku koji su mu odredili viši sudovi. Stoga smatra da se i dalje može smatrati žrtvom povrede prava na suđenje u razumnom roku prema Konvenciji.

65. Sud primjećuje da je posljednja odluka na domaćoj razini koja se odnosi na podnositeljev prigovor na duljinu postupka o kojem je riječ ona koju je donio Ustavni sud dana 10. rujna 2009. godine. U tom je trenutku postupak trajao više od pet godina i četiri mjeseca. Za svo to razdoblje Županijski sud u Z. i Vrhovni sud dosudili su pravednu naknadu u ukupnom iznosu od 8.000,00 HRK. To ne odgovara onome što bi vjerojatno dosudio Sud prema članku 41. Konvencije za to isto razdoblje. Nadalje, iako je Županijski sud naložio Općinskom sudu da donese odluku najkasnije u roku od šest mjeseci, Općinski sud nije postupio po tom nalogu, a odluka je donesena nakon više od godine dana od naloga Županijskog suda.

66. Stoga se dosuđena naknada ne može smatrati odgovarajućom u okolnostima predmeta (vidi načela uspostavljena u sudskoj praksi Suda u predmetu *Cocchiarella protiv Italije* [VV], br. 64886/01, stavci 65.-107., ECHR 2006-V ili *Scordino protiv Italije* (br. 1) [VV], br. 36813/97, stavci 178.-213., ECHR 2006-V). Podnositelj nije u tim okolnostima izgubio položaj žrtve u smislu članka 34. Konvencije.

2. Iscrpljenje domaćih pravnih sredstava

67. Vlada navodi, pozivajući se na sudsku praksu Suda u predmetu *Lazić protiv Hrvatske* (odl.), br. 55507/07 od 22. travnja 2010., da podnositelj nije iscrpio domaća pravna sredstva budući da nije podnio novi zahtjev za zaštitu prava na suđenje u razumnom roku, za razdoblje nakon što je Županijski sud u Z. utvrdio povredu njegovog prava na suđenje u razumnom roku.

68. Podnositelj tvrdi da se sudska praksa na koju se poziva Vlada ne može primijeniti kada se prigovori odnose na ukupnu duljinu postupka, kao što je to slučaj u ovom predmetu. Prema njegovom mišljenju, načela iz predmeta *Lazić* primjenjiva su samo na prigovore koji se odnose na novu povredu prava na suđenje u razumnom roku, do koje je došlo u razdoblju nakon prve odluke domaćeg suda o tom pitanju. Stoga smatra da je podnošenjem tužbe zbog cjelokupne duljine postupka Ustavnom sudu iscrpio domaća pravna sredstva.

69. Sud primjećuje da je tijekom iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava u pogledu svog prigovora na duljinu postupka podnositelj podnio zahtjev Županijskom sudu u Z. te žalbu protiv odluke tog suda Vrhovnom sudu. Protiv odluke Vrhovnog suda podnositelj je podnio ustavnu tužbu Ustavnom sudu. Dana 10. rujna 2009. godine Ustavni sud ispitao je osnovanost njegovog zahtjeva te ga odbio kao neosnovanog potvrđujući odluke nižih sudova.

70. Sud primjećuje da je mjerodavno zakonodavstvo u Hrvatskoj, to jest Zakon o sudovima, izmijenjeno u prosincu 2009. godine, nakon što je Ustavni sud donio svoju odluku u podnositeljevom predmetu. Domaće se pravo izmijenilo tako da se može podnijeti daljnja žalba protiv drugostupanjske odluke Vrhovnog suda. Ispitivanje te daljnje žalbe nije više u nadležnosti Ustavnog suda, nego Vijeća Vrhovnog suda koje u tom slučaju djeluje kao sud trećeg stupnja (vidi stavak 61.). Imajući u vidu činjenicu da su gornje izmjene uvedene nakon činjenica iz ovog predmeta, Sud će svoju odluku temeljiti na svojoj sudskoj praksi koja se odnosi na ranije zakonodavstvo.

71. Sud je u tom pogledu presudio kako je ustavna tužba djelotvorno pravno sredstvo glede prigovora zbog duljine postupka (vidi *Slaviček protiv Hrvatske* (odl.), br. 20862/02, ECHR 2002-VII). S obzirom na taj zaključak, Sud je utvrdio da je podnositelj, ukoliko su utvrđenja povrede njegovog prava na suđenje u razumnom roku i dosuđivanje pravične naknade domaćih sudova u suglasnosti sa standardima iz Konvencije, kao i ukoliko podnositelj ne može tvrditi da je žrtva povrede u razdoblju prije donošenja konačne odluke domaćih sudova, obvezan iskoristiti dostupna domaća pravna sredstva u pogledu duljine postupka, uključujući i novu ustavnu tužbu ako je primjenjiva u pogledu razdoblja nakon takve odluke (vidi *Juravić protiv Hrvatske* (odl.), br. 3806/03, 24. listopada 2006.; *Becová protiv Slovačke* (odl.) br. 3788/06, 18. rujna 2007.; *Lazić*, naprijed citirana, i *Hrivňák protiv Slovačke* (odl.) br. 35170/05, 14. prosinca 2010. godine).

72. Međutim, Sud primjećuje da u ovom predmetu podnositelj može i dalje tvrditi da je žrtva povrede prava na suđenje u razumnom roku za razdoblje koje je ispitao Ustavni sud (vidi stavak 66.). U takvim okolnostima bilo bi pretjerano od podnositelja tražiti podnošenje druge ustavne tužbe, sukladno članku 35. stavku 1. Konvencije (vidi predmet *Antonić-Tomasović protiv Hrvatske*, br. 5208/03, stavci 25.-34., 10.

studenog 2005. i *Sukobljević protiv Hrvatske*, br. 5129/03, stavak 52., 2. studenog 2006. godine).

73. Stoga Sud smatra kako Vladine tvrdnje o neiscrpljivanju domaćih pravnih sredstava treba odbiti.

3. Zaključak

74. S obzirom na navedeno, Sud smatra kako ovaj prigovor nije očito neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. (a) Konvencije. Uz to primjećuje i da on nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga treba utvrditi da je dopušten.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

75. Podnositelj navodi da je parnični postupak koji se odnosi na njegovo očinstvo i bračni status prekomjerno trajao. Tvrdi da je razvod trebao biti riješen pet godina ranije kada su se stranke o njemu sporazumjele, a očinstvo bi bilo riješeno prije da je Općinski sud u Z. spriječio drugu stranku u ometanju tijeka postupka. U pogledu svog ponašanja tijekom postupka ističe da nije dao svoj uzorak DNK jer je M. izričito odbila uzimanje uzorka od djeteta. Također tvrdi da je imao problema s dostavom pošte na svoju adresu, što je razlog njegovog izostanka s nekih ročišta. Naposljetku, tvrdi da postupak nije okončan zbog revnosti Općinskog suda u Z., nego zato što je on povukao svoju tužbu koja se odnosila na očinstvo, što je učinio samo kako bi se mogao razvesti, unatoč tome što će ovako ostati u vječnoj sumnji u svoje očinstvo nad tim djetetom.

76. Vlada prihvaća utvrđenja domaćih sudova da je duljina predmetnog postupka prekoračila zahtjev „razumnog roka“, ali se ne slaže da se odugovlačenja koja su se dogodila nakon odluke Vrhovnog suda mogu pripisati nacionalnim sudovima. Tvrdi da je predmet bio vrlo složen budući da se radilo o tri usko povezana pravna pitanja (razvod, očinstvo i uzdržavanje djeteta) te da je Općinski sud u Z. vodio postupak revno, osobito imajući u vidu da jedna od stranaka živi izvan Hrvatske. Također navodi da je Općinski sud u Z. donio svoju presudu s najmanjim mogućim zakašnjenjem u odnosu na rok koji su mu odredili viši sudovi.

77. U vezi s podnositeljevim ponašanjem, Vlada tvrdi da je zbog odsutnosti s ročišta, nepostupanju po nalogu za uzimanje uzoraka DNK te neosnovanih zahtjeva za izuzeće sudaca Općinskog suda u Z. podnositelj, zajedno s drugom strankom, prouzročio odugovlačenja u postupku. Također ističe da je nakon podnošenja tužbenog zahtjeva u vezi s očinstvom iz 2005. godine podnositelj isti povukao 2009. godine, što je značajno pridonijelo ukupnoj duljini postupka.

2. Ocjena Suda

(a) Opća načela

78. Sud ponavlja kako se razumnost duljine postupka mora ocijeniti u svjetlu okolnosti predmeta i pozivom na sljedeće kriterije: složenost predmeta, ponašanje podnositelja i mjerodavnih vlasti, kao i važnost onoga što se za podnositelja dovodi u pitanje u sporu (vidi, između mnogo drugih pravnih izvora, predmet *Frydlender protiv Francuske* [VV], br. 30979/96, stavak 43., ECHR 2000-VII).

79. Sud će također ponoviti da se posebna revnost zahtijeva u predmetima koji se tiču bračnog statusa i ubrojivosti (vidi *Bock protiv Njemačke*, presuda od 29. ožujka 1989., Serija A br. 150, str. 23, stavak 49.) te da su nadležne nacionalne vlasti obvezane člankom 6., stavkom 1. Konvencije postupati s posebnom revnošću osiguravajući napredovanje u postupku (vidi *Mikulić protiv Hrvatske*, br. 53176/99, stavak 44., ECHR 2002-I). U takvim je predmetima bitna okolnost ono što se dovodi u pitanje za podnositelja, a posebna se pozornost zahtijeva kada se imaju u vidu moguće posljedice koje prekomjerna duljina postupka može imati, posebno na uživanje prava na poštivanje obiteljskog života (vidi *Laino protiv Italije* [VV], br. 3158/96, stavak 18., ECHR 1999-I).

(b) Primjena tih načela na ovaj predmet

80. Sud smatra da je razdoblje koje treba uzeti u obzir započelo 14. travnja 2004. godine, kada je podnositelj podnio svoju tužbu za razvod braka Općinskom sudu u Z., a završilo dana 14. siječnja 2010. godine, kada je donesena i postala pravomoćna presuda Općinskog suda u Z. Dakle, razdoblje koje treba uzeti u obzir iznosi pet godina i osam mjeseci na jednoj razini nadležnosti.

81. Sud smatra da se ukupna duljina postupka koji se odnosi na podnositeljev bračni status i očinstvo može opravdati samo izvanrednim okolnostima koje moraju biti uvjerljivo dokazane. S tim u vezi, Sud prvo primjećuje kako, suprotno Vladinim tvrdnjama, Vrhovni sud nije pripisao nikakvo odugovlačenje podnositelju, već neučinkovitosti Općinskog suda. Stoga Sud ne može prihvatiti obrazloženja za duljinu postupka koja je dala Vlada, osobito u pogledu odbijanja suprotne strane da izvrši DNK test i izostanka prikladnog odgovora raspravnog suda u tom pogledu.

82. Što se tiče podnositeljevog ponašanja tijekom postupka, Sud primjećuje da je podnositelj više od jednom zahtijevao ubrzanje postupka i prigovorio načinu na koji se pred prvostupanjskim sudom vodi postupak, zahtijevajući da bude okončan što je prije moguće, što je samo po sebi nespojivo s tvrdnjom da se odugovlačenja u postupku, zbog korištenja postupovnih prava i zahtjeva za izuzeće sudaca koji prema njegovom mišljenju nisu pravilno vodili postupak, mogu pripisati njemu. U tom pogledu Sud ponavlja da se podnositelja ne može kriviti za to što je potpuno

iskoristio sredstva koja mu pruža nacionalno pravo za obranu njegovih interesa (vidi *Nankov protiv „bivše Jugoslavenske Republike Makedonije“*, br. 26541/02, stavak 47., 29. studenog 2007.).

83. U pogledu podnositeljeve odsutnosti s ročišta, Sud primjećuje kako je podnositelj tvrdio da postoje problemi u dostavi sudskih poziva na ročišta, što je potvrdio i prihvatio i Vrhovni sud. U tom pogledu Sud primjećuje i da se podnositelj nije pojavio na samo tri ročišta bez da je ranije dao odgovarajući razlog, što nikako ne može opravdati odugovlačenje postupka više od pet godina. Što se tiče podnositeljevog povlačenja tužbe za očinstvo, Sud smatra da ono mora biti sagledano u svjetlu svih okolnosti ovog predmeta, posebno činjenice da je podnositelj želio da se postupak pred Općinskim sudom u Z. zaključi što je prije moguće jer je htio dobiti razvod zbog svojih bračnih planova. U svakom slučaju, Sud smatra da to ne može opravdati ukupnu duljinu postupka kao što to sugerira Vlada, budući da članak 6., stavak 1. Konvencije nameće državama ugovornicama obvezu organiziranja svojih pravnih sustava na način da njihovi sudovi mogu ispuniti svaki od zahtjeva te odredbe, uključujući obvezu da predmeti podnositelja budu riješeni u razumnom roku (vidi *Sürmeli protiv Njemačke* [VV], br. 75529/01, stavak 129., ECHR 2006 VII).

84. Sud je često našao povrede članka 6., stavka 1. Konvencije u predmetima u kojima se javljaju slična pitanja kao u ovome (vidi, na primjer, *Mikulić*, naprijed citiran, stavak 46.; *Szarapo protiv Poljske*, br. 40835/98, stavak 45., 23. svibnja 2002. i *Kwiatkowski protiv Poljske*, br. 4560/04, stavak 22., 17. listopada 2006.). Sud smatra da je u razdoblju koje su ispitivali nacionalni sudovi duljina postupka već bila prekomjerna i da nije ispunila kriterij „razumnog roka“.

85. U svjetlu kriterija koje je postavio u svojoj sudskoj praksi te imajući u vidu sve okolnosti predmeta, Sud smatra da duljina postupka na koju se prigovara nije u skladu sa zahtjevom razumnog roka. Stoga je došlo do povrede članka 6., stavka 1. Konvencije.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 8. KONVENCIJE

86. Podnositelj prigovara kako je produljena neizvjesnost o tome je li on otac K. povrijedila njegovo pravo na poštovanje njegovog privatnog i obiteljskog života. Poziva se na članak 8. Konvencije koji glasi kako slijedi:

“1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.

2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi spriječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.“

Dopuštenost

87. Podnositelj tvrdi da je podnio tužbu za osporavanje očinstva nakon što je od M. saznao da nije otac njihovog djeteta. Međutim, zbog nemarnosti domaćih sudova tijekom postupka za razvod braka stavljen je u položaj u kojem je trebao birati između dvije mogućnosti: ostati u braku neizvjesno vrijeme ili povući tužbu za očinstvo. Povukao je stoga tužbu za očinstvo kako bi dobio odluku o razvodu, iako je time ostao bez mogućnosti da utvrdi svoje zakonske i biološke veze s djetetom.

88. Vlada navodi kako nikad nije postojala nikakva neizvjesnost u pogledu podnositeljevog očinstva zbog činjenice da domaće pravo predviđa pravnu predmnjevu da je majčin suprug ujedno otac svakog djeteta koje je rođeno za vrijeme braka. Naglasila je kako se povlačenjem tužbe za očinstvo podnositelj odrekao svog prava na obaranje ove predmnjeve.

89. Sud ponavlja da članak 8. Konvencije sa svoje strane ne štiti samo obiteljski, nego i privatni život te stoga, iako je postupak za osporavanje očinstva koji je podnositelj želio pokrenuti bio usmjeren na pravno razvrgavanje postojećih obiteljskih veza, utvrđivanje njegovih zakonskih i bioloških veza s djetetom nedvojbeno se tiče njegovog prava na privatni život iz članka 8. Konvencije (vidi *Rasmussen protiv Danske*, 28. studenog 1984., stavak 33., Serija A br. 87; *Yildirim protiv Austrije* (odl.), br. 34308/96, 19. listopada 1999.; *Shofman protiv Rusije*, br. 74826/01, stavak 31., 24. studeni 2005.; *Tavli protiv Turske*, br. 11449/02, stavak 26., 9. studenog 2006. i *I.L.V. protiv Rumunjske* (odl.), br. 4901/04, stavak 33., 24. kolovoza 2010.).

90. Privatni život, prema mišljenju Suda, uključuje tjelesni i duševni integritet osobe, a može ponekad obuhvatiti vidove tjelesnog i društvenog identiteta pojedinca. Poštovanje „privatnog života“ mora do određenog stupnja uključivati i pravo na uspostavljanje odnosa s drugim ljudskim bićima (vidi, *mutatis mutandis*, *Niemietz protiv Njemačke*, presuda od 16. prosinca 1992., Serija A br. 251-B, str. 33-34, stavak 29.).

91. U ovom predmetu Sud primjećuje da je podnositelj domaćim sudovima prvo podnio tužbu za razvod. Kao dio tog postupka zatražio je, *inter alia*, da se uredi uzdržavanje djeteta i susreti i druženja s K. Tek je više od godinu dana nakon toga, podnositelj podnio još jednu posebnu tužbu kojom je osporio svoje očinstvo nad K.

92. Međutim, Sud primjećuje da za razliku od drugih sličnih predmeta o kojima je Sud već odlučivao, kao što je gore navedeno, podnositelj nije nastavio sa svojom tužbom za osporavanje očinstva, nego se štoviše, kada je donesena presuda koja se odnosi na uzdržavanje djeteta i susrete i druženja s K., izričito odrekao prava žalbe na tu presudu. Sud je svjestan podnositeljeve želje da se predmetni postupak zaključi što je prije moguće, ali zanemarujući posebne motive, Sud smatra da je važnost pravnih i bioloških veza između roditelja i djeteta zahtijevala od podnositelja da

nastavi sa svojom tužbom za osporavanje očinstva, imajući na umu veliku važnost pojma poštovanja obiteljskog i privatnog života.

93. Stoga, budući da podnositelj nije nastavio s tužbom u kojoj osporava očinstvo nad K., Sud smatra da se taj prigovor mora odbaciti u skladu s člankom 35., stavcima 3.(a) i 4. Konvencije.

III NAVODNA POVREDA ČLANKA 12. KONVENCIJE

94. Podnositelj prigovara da je dugotrajan postupak za razvod braka narušio njegovo pravo da ponovno sklopi brak. Poziva se na članak 12. Konvencije koji glasi kako slijedi:

„Muškarci i žene u dobi za sklapanje braka imaju pravo stupiti u brak i osnovati obitelj, u skladu s domaćim zakonima koji uređuju ostvarenje tog prava.“

A. Dopuštenost

95. Sud smatra kako ovaj zahtjev nije očito neosnovan u smislu članka 35., stavka 3. (a) Konvencije. Uz to primjećuje i da on nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga treba utvrditi da je dopušten.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

96. Podnositelj navodi kako je od rujna 2005. godine u ozbiljnoj vezi s J.V., s kojom se oženio čim je presuda o razvodu postala pravomoćna. To se moglo provjeriti pozivanjem i ispitivanjem kao svjedoka J.V. i brojnih drugih svjedoka. Naglasio je da je praktični kršćanin te mu je bilo od iznimne važnosti da sklopi brak s J.V. što je prije moguće, što su domaće vlasti onemogućile time što nisu donijele odluku o njegovom razvodu u razumnom roku.

97. Vlada tvrdi da prema članku 12. Konvencije ne postoji pravo na razvod. U svakom slučaju, podnositelj nije niti pred Sudom niti pred domaćim vlastima potkrijepio svoje tvrdnje da je imao ozbiljnu namjeru ponovno se oženiti. Također, nije dostavio nikakve podatke o identitetu osobe kojom se navodno htio oženiti. U pogledu činjenice da domaće vlasti nisu donijele djelomičnu presudu o razvodu, Vlada tvrdi da odluka o zahtjevu podnositelja nije mogla biti donesena bez da se odluči o najboljim interesima djeteta. Stoga su domaći sudovi morali prvo ispitati sva pitanja bitna za uzdržavanje djeteta i susrete i druženja između podnositelja i njegovog djeteta, kao i pitanje djetetovog očinstva, prije donošenja odluke o podnositeljevoj tužbi za razvod. Čim su ta pitanja riješena, domaći su

sudovi donijeli odluku o razvodu protiv koje se podnositelj, prema svojoj odluci, nije žalio.

2. Ocjena Suda

(a) Opća načela

98. Sud ponavlja da članak 12. Konvencije osigurava temeljno pravo muškarca i žene da stupe u brak i osnuju obitelj. Korištenje tog prava ima osobne, društvene i pravne posljedice. „Podložno je nacionalnim pravima država ugovornica“, ali „ograničenja koja su njima uvedena ne smiju ga ograničiti ili smanjiti na takav način ili do te mjere da bude narušena sama bit tog prava“ (vidi *Rees protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 17. listopada 1986., str. 19, stavak 50., Serija A br. 106, i *F. protiv Švicarske*, 18. prosinca 1987., stavak 32., Serija A br. 128).

99. Sud također ponavlja da, iako pravo na razvod ne proizlazi iz članka 12. Konvencije (vidi *Johnston i ostali protiv Irske*, 18. prosinca 1986., stavak 54., Serija A br. 112), ukoliko nacionalno zakonodavstvo dozvoljava razvod, on razvedenim osobama osigurava pravo ponovnog stupanja u brak bez nerazumnih ograničenja (vidi *F. protiv Švicarske*, naprijed citiran, stavak 38.). U tom pogledu Sud je smatrao kako propust domaćih vlasti da provedu postupak razvoda u razumnom roku, pod određenim okolnostima može otvoriti pitanja iz članka 12. Konvencije (vidi *Aresti Charalambous protiv Cipra*, br. 43151/04, stavak 56., 19. srpnja 2007.).

(b) Primjena tih načela na ovaj predmet

100. Sud prvo primjećuje da je među strankama nesporno da hrvatski pravni sustav dozvoljava razvod kao jedan od načina prestanka braka. Štoviše, Obiteljski zakon propisuje detaljne materijalne i postupovne odredbe kojima se uređuje razvod koje, *inter alia*, zahtijevaju da se u postupcima za razvod braka postupa žurno. Sud također primjećuje da se hrvatski pravni sustav priklanja načelu monogamije te ne dozvoljava da pojedinci koji su već oženjeni sklope drugi brak. Stoga, propust domaćih vlasti da provedu postupak za razvod braka s potrebnom žurnošću može onemogućiti pravo na sklapanje braka nekome tko je primjerice želio razvesti svoj raniji brak kako bi se ponovno oženio, ili je došao u ozbiljnu i pravu priliku da se ponovno oženi nakon što je pokrenuo postupak za razvod braka.

101. Što se tiče ovog predmeta, Sud primjećuje da je podnositelj pokrenuo postupak za razvod braka pred domaćim sudovima u travnju 2004. godine te da su se iste godine, na prvom ročištu u prosincu (vidi naprijed stavak 7.), stranke suglasile da njihov brak treba razvesti. Na ročištu održanom 10. srpnja 2006. godine podnositelj je zatražio da postupak za razvod braka bude spojen s onim u kojem je on osporio svoje očinstvo nad K., čemu je udovoljeno. Međutim, kasnije je u više prilika

zatražio od domaćih sudova da donesu djelomičnu presudu o razvodu u tom postupku (vidi naprijed stavke 13., 19., 27., 32., 35., 38. i 51.), a da se o drugim pitanjima povezanim s razvodom odluči posebno. S tim u vezi Sud primjećuje da domaći sustav predviđa djelomičnu presudu u slučajevima kada postoji sporazum između stranaka o zasebnom pitanju u postupku. Sud također primjećuje da ništa u domaćem pravu ne upućuje na to da se ova odredba nije mogla primijeniti u podnositeljevom predmetu. Međutim, domaći sudovi su ili odbili bez obrazloženja ili ignorirali podnositeljev zahtjev za donošenje djelomične presude više od pet godina, koliko se postupak vodio pred prvostupanskim sudom.

102. Sud nadalje primjećuje da je u najmanje dvije prilike, kada je prigovarao na duljinu postupka, podnositelj obavijestio domaći sud kako se planira ponovno oženiti te da ga u tome sprečava dugotrajan postupak za razvod braka. Točno je naveo datum svog vjenčanja, u lipnju 2008. godine te naglasio da će biti ponižen ako bude morao otkazati planirano vjenčanje zato što nije mogao dobiti razvod zbog dugotrajnog sudskog postupka, što treba sagledati u svjetlu podnositeljevih vjerskih osjećaja koje je također istaknuo u svojim prigovorima domaćim sudovima (vidi stavak 32.).

103. Sud smatra da su ove tvrdnje koje je iznio podnositelj potkrijepljene činjenicom da se on doista oženio J.V. ubrzo nakon što je razveden njegov brak s M. (vidi, suprotno *Capoccia protiv Italije*, br. 16479/90, odluka Komisije od 13. listopada 1993. godine; *S.D.P. protiv Italije*, br. 27962/95, odluka Komisije od 16. travnja 1996.; *Bolignari protiv Italije*, br. 37175/97, odluka Komisije od 22. travnja 1998.; *Chau protiv Francuske* (odl.), br. 39144/02, 14. lipnja 2005.; *Bacuzzi protiv Italije* (odl.), br. 43817/04, 24. svibnja 2011. i *Aresti Charalambous*, naprijed citiran).

104. Što se tiče Vladinih tvrdnji da podnositelj nije domaćim sudovima dao nikakve osobne podatke o ženi s kojom želi sklopiti brak, Sud smatra da takav zahtjev nema temelja u domaćem pravu niti je inače nužan kod obvezivanja domaćih sudova da izvrše svoju već postojeću obvezu revnog i žurnog provođenja postupka za razvod braka. U svakom slučaju, da su domaći sudovi smatrali ovo bitnim i odlučnim čimbenikom za poduzimanje određenih postupovnih mjera, kao što je donošenje djelomične presude radi razvoda, kako je to tražio podnositelj, bili bi zatražili detaljnije informacije, što, međutim, nikada nisu učinili.

105. S obzirom na tu pozadinu, Sud ima na umu da Vlada i domaći sudovi prihvaćaju produljeno trajanje postupka za razvod braka te činjenicu da je utvrdio povredu podnositeljevog prava na suđenje u razumnom roku iz članka 6. stavka 1. Konvencije. Dodatno bilježi da je podnositelj potkrijepio svoje tvrdnje o namjeri da se ponovno oženi (vidi stavak 103.).

106. Sukladno tome, Sud pridaje važnost propustu domaćih vlasti da učinkovito provedu postupak za razvod braka i uzmu u obzir posebne okolnosti tog postupka, kao što su suglasnost stranaka o razvodu,

moгуćnost donošenja djelomične presude i hitnu narav tog postupka prema domaćem pravu. Stoga je u tim posebnim okolnostima podnositelj bio u stanju produljene neizvjesnosti koja je prerasla u nerazumno ograničenje njegovog prava na sklapanje novog braka (vidi, *mutatis mutandis*, *Mikulić*, naprijed citiran, stavci 65.-66. i *F. protiv Švicarske*, naprijed citiran, stavak 38.).

107. Stoga Sud smatra da je došlo do povrede članka 12. Konvencije.

IV NAVODNA POVREDA ČLANKA 13. KONVENCIJE

108. Podnositelj prigovara na temelju članka 13., uzetog zajedno s člankom 6., stavkom 1. Konvencije, da Općinski sud u Z. nije postupio prema nalogima viših sudova i donio presudu u naznačenom roku. Poziva se na članak 13. Konvencije koji glasi kako slijedi:

“Svatko čija su prava i slobode koje su priznate u ovoj Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred domaćim državnim tijelom čak i u slučaju kada su povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu.”

A. Dopuštenost

109. Sud smatra kako ovaj zahtjev nije očito neosnovan u smislu članka 35., stavka 3. (a) Konvencije. Uz to primjećuje i da on nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga treba utvrditi da je dopušten.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

110. Podnositelj tvrdi da je domaće pravno sredstvo za duljinu postupka bilo neučinkovito u njegovom predmetu jer Općinski sud u Z. nije donio presudu u roku koji su mu naznačili viši sudovi.

111. Vlada osporava to stajalište. Tvrdi da su domaća pravna sredstva učinkovita za prigovore na duljinu postupka, što je potvrdio i Sud.

2. Ocjena Suda

112. Sud ponavlja da članak 13. Konvencije jamči učinkovito pravno sredstvo pred nacionalnim vlastima za navodnu povredu zahtjeva iz članka 6., stavka 1., kojim se zahtijeva da predmet bude riješen u razumnom roku (vidi *Kudla protiv Poljske* [VV], br. 30210/96, stavak 156., ECHR 2000-XI).

113. U ovom predmetu najprije je Županijski sud, a potom i Vrhovni sud, usvojio podnositeljeve prigovore na duljinu postupka, utvrdio povredu njegovog prava na suđenje u razumnom roku i dosudio mu naknadu.

Činjenica da naknada koja je dosuđena podnositelju na domaćoj razini ne odgovara iznosu koji dosuđuje Sud u usporedivim predmetima, ne čini pravno sredstvo neučinkovitim (vidi na primjer, *Jakupović protiv Hrvatske*, br. 12419/04, stavak 28., 31. srpnja 2007. i *Rišková protiv Slovačke*, br. 58174/00, stavak 100., 22. kolovoza 2006.).

114. Sud, međutim, smatra da obveza koju države imaju na temelju članka 13. obuhvaća i njihovu dužnost da se pobrinu da nadležna tijela i izvrše odluke kojima se prihvaćaju pravna sredstva, te konstatira da je već utvrđivao povrede zbog toga što država nije poštovala taj zahtjev (vidi *Iatridis protiv Grčke* [VV], br. 31107/96, stavak 66., ECHR 1999-II). Za Sud bi bilo nezamislivo da članak 13. predviđa pravo na pravno sredstvo te djelotvornost tog pravnog sredstva, a da ne štiti provedbu odluka kojima se ta pravna sredstva prihvaćaju. Kad bi se to tumačilo drukčije, došlo bi do situacija koje nisu u skladu s načelom vladavine prava, koju su se države ugovornice obvezale poštovati prilikom ratificiranja Konvencije (vidi, analogno tome, *Hornsby protiv Grčke*, 19. ožujka 1997., stavak 40., *Izvjješća o presudama i odlukama* 1997-II).

115. U pogledu činjenica ovog predmeta, Sud primjećuje da je Županijski sud u Z. odredio rok Općinskom sudu u Z. da dovrši predmetni parnični postupak. Međutim, Općinski sud nije poštovao rok koji je odredio Županijski sud. U takvim okolnostima, Sud ne može prihvatiti da su pravna sredstva za duljinu postupka koja predviđa nacionalno pravo bila učinkovita u podnositeljevom predmetu.

116. Međutim, taj zaključak ne dovodi u pitanje učinkovitost pravnog sredstva kao takvog ili obvezu drugih podnositelja da podnesu prigovor na duljinu postupka koji je u tijeku prema članku 27. Zakona o sudovima te da potom ostanu kod svojih prigovora prema članku 28. Zakona o sudovima, kako bi iscrpili domaća pravna sredstva koja se odnose na prigovor zbog duljine postupka prije nego podnesu svoje zahtjeve Sudu (vidi, *mutatis mutandis*, *Praunsperger protiv Hrvatske*, br. 16553/08, stavak 49., 22. travnja 2010.).

117. Stoga je došlo do povrede članka 13. u ovome predmetu.

V. OSTALE NAVODNE POVREDE KONVENCIJE

118. Podnositelj prigovara i temeljem članka 5., Protokola br. 7. bez ikakvog daljnjeg potkrepljenja.

119. U svjetlu svih materijala koje posjeduje, te u mjeri u kojoj su stvari koje su predmet prigovora u njegovoj nadležnosti, Sud smatra da ovaj dio zahtjeva ne upućuje na postojanje bilo kakve povrede Konvencije. Slijedi da je taj prigovor nedopušten temeljem članka 35., stavka 3. kao očigledno neosnovan te da ga treba odbiti temeljem članka 35., stavka 4. Konvencije.

VI. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

120. Članak 41. Konvencije propisuje:

“Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućuje samo djelomičnu odštetu, Sud će prema potrebi dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci.”

A. Šteta

121. Podnositelj potražuje 16.448,16 EUR na ime materijalne štete zbog toga što je putovao u posjet J.V. s kojom se nije mogao oženiti zbog dugotrajnog postupka za razvod braka, te zbog gubitka prihoda, budući da nije radio zbog nastalih zdravstvenih problema uzrokovanih okolnostima ovog predmeta. Podnositelj potražuje 16.000 EUR na ime nematerijalne štete.

122. Vlada smatra da je podnositeljev zahtjev prekomjeran, neosnovan i nepotkrijepljen.

123. Glede materijalne štete, Sud ne nalazi nikakvu uzročnu vezu između utvrđenih povreda i potraživanog iznosa. Stoga se podnositeljev zahtjev za naknadu materijalne štete odbija.

124. Uzimajući u obzir sve okolnosti ovoga predmeta, Sud prihvaća da je podnositelj pretrpio nematerijalnu štetu koja ne može biti nadoknađena samo utvrđenjem povrede. Sud, odlučujući na pravičnoj osnovi, podnositelju dosuđuje iznos od 4.000 EUR na ime nematerijalne štete, uz sav porez koji bi mu mogao biti zaračunat.

B. Troškovi i izdaci

125. Podnositelj potražuje i 160 EUR na ime poštanskih troškova i izdataka nastalih pred Sudom.

126. Vlada smatra da podnositelj nije ni u kom pogledu potkrijepio svoj zahtjev za naknadu troškova i izdataka.

127. Prema sudskoj praksi Suda, podnositelj ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj se dokaže da ih je stvarno i neophodno pretrpio te da je njihova visina bila razumna. U ovom predmetu, imajući u vidu činjenicu da je podnositelju bila dodijeljena pravna pomoć, Sud smatra da nije nužno dosuditi mu bilo kakav daljnji iznos koji se odnosi na troškove i izdatke za postupak pred Sudom.

C. Stopa zatezne kamate

128. Sud smatra primjerenim da se stopa zatezne kamate temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke, uvećanoj za tri postotna boda.

IZ TIH RAZLOGA, SUD

1. *Utvrdjuje* jednoglasno kako su prigovor koji se odnosi na duljinu građanskog postupka i djelotvorno pravno sredstvo u tom pogledu, kao i prigovor koji se odnosi na podnositeljevo pravo sklapanja braka dopušteni, a ostatak zahtjeva nedopušten;
2. *Presuđuje* jednoglasno da je došlo do povrede članka 6., stavka 1. Konvencije;
3. *Presuđuje* sa šest glasova prema jednom da je došlo do povrede članka 12. Konvencije;
4. *Presuđuje* jednoglasno da je došlo do povrede članka 13. Konvencije;
5. *Presuđuje* jednoglasno
 - (a) da tužena država na ime nematerijalne štete, u roku od tri mjeseca od dana kad presuda postane konačna u skladu s člankom 44., stavkom 2. Konvencije, podnositelju treba isplatiti 4.000 EUR (četiri tisuće eura) koje je potrebno preračunati u hrvatske kune prema tečaju važećem na dan plaćanja, uz sav porez koji bi mogao biti zaračunat;
 - (b) da se od proteka naprijed navedena tri mjeseca do naplate na prethodno spomenute iznose plaća obična kamata prema stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda;
6. *Odbija* jednoglasno preostali dio podnositeljeva zahtjeva za pravednom naknadom.

Sastavljeno na engleskome jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 27. studenog 2012. godine, u skladu s pravilom 77., stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

SørenNielsen
tajnik

Isabelle Berro-Lefèvre
predsjednica

U skladu s člankom 45., stavkom 2. Konvencije i Pravilom 74., stavkom 2. Poslovnika Suda, ovoj se presudi dodaje izdvojeno mišljenje sutkinje Berro-Lefèvre.

I.B.L.
S.N.

IZVOJENO MIŠLJENJE SUTKINJE BERRO-LEFEVRE

(Prijevod)

Moje neslaganje s većinom ograničeno je na točku 3. izreke, u odnosu na to da je prvi put, suprotno ranijoj sudskoj praksi Suda o tom pitanju, vijeće utvrdilo povredu prava na brak zajamčenog člankom 12. zbog duljine postupka za razvod braka.

Smatram da u svjetlu naše sudske prakse, kako je primijenjena u ovom predmetu, nije moglo doći do povrede podnositeljevog prava na brak.

Utvrđujući povredu, većina je zasnovala svoju odluku na ponašanju domaćih vlasti koje nisu učinkovito provele postupak za razvod braka i nisu uzele u obzir posebne okolnosti predmeta. Prema mišljenju mojih kolega ova situacija ostavila je podnositelja u stanju produljene neizvjesnosti koja je prerasla u nerazumno ograničenje njegovog prava na brak (vidi stavak 106. presude).

Moja su zapažanja (najprije činjenična, a potom pravna) s obzirom na taj zaključak sljedeća:

1. Iako su bračni drugovi u načelu prihvatili razvod razmjerno brzo nakon što je pokrenut postupak za razvod braka (u travnju 2004. godine), pitanja susreta i druženja i uzdržavanja djeteta ostala su i dalje sporna.

Više od godine dana nakon podnošenja tužbe za razvod, podnositelj je na vlastiti poticaj podnio posebnu tužbu pred istim sudom kojom je osporavao svoje očinstvo nad djetetom (vidi stavak 10.).

2. Primjećujem da je, nakon što je početno zatražio od suda da donese djelomičnu odluku o razvodu braka, u srpnju 2006. godine podnositelj zatražio spajanje dvaju postupaka, čemu je udovoljeno. Dakle, on sam je bio odgovoran za situaciju na koju je naknadno prigovarao. To ukazuje na činjenicu da, prema njegovom mišljenju, a kao što je to smatrao i domaći sud, doista postoji veza između dva predmeta (u mjeri u kojoj se oba odnose na dijete). Stoga se ne može tvrditi da je sud trebao odmah odobriti razvod čim su se stranke sporazumjele o razvodu braka.

3. Razvod je proglašen u siječnju 2010. godine, to jest, 5 godina i 8 mjeseci nakon što je prvotna tužba podnesena. Takva duljina postupka očito je neprihvatljiva, osobito u svjetlu predmeta postupka koji, kao što Sud često ponavlja, zahtijeva od vlasti da postupaju s posebnom revnošću. Međutim, na ovu je situaciju odgovoreno utvrđivanjem povrede članka 6. Konvencije (vidi stavak 85.)

Povlači li ta duljina postupka, koja je doista nerazumna, i povredu članka 12.? Ja ne smatram tako, a još sam više u to uvjerena u svjetlu naše sudske prakse.

Sud je o tumačenju prava zajamčenog člankom 12. Konvencije utvrdio sljedeće:

“Članak 12. jamči osnovno pravo muškarca i žene da stupe u brak i osnuju obitelj. Korištenje tog prava ima osobne, društvene i pravne posljedice. 'Podložno je nacionalnim pravima država ugovornica', ali 'ograničenja koja su njima uvedena ne smiju ga ograničiti ili smanjiti na takav način ili do te mjere da bude narušena sama bit tog prava' (vidi presudu *Rees* od 17. listopada 1986., Serija A br. 106, stavak 50.)“ (*F. protiv Švicarske*, br. 11329/85 od 18. prosinca 1987., stavak 32.).

Sukladno tome, iako pravo na brak nije podložno posebnim ograničenjima, ono je ipak ugrađeno u nacionalno zakonodavstvo: njegovo korištenje može biti ograničeno, uz uvjet da nije narušena njegova bit.

4. U predmetu *Aresti Charalambous protiv Cipra* (br. 43151/04, 19. srpanj 2007. godine), podnositelj je također prigovorio na duljinu postupka za razvod braka (5 godina, 7 mjeseci i 21 dan na dvije razine nadležnosti) i činjenicu kako je to značilo da se nije mogao ponovno oženiti. Sud je, prihvativši da je došlo do povrede članka 6. Konvencije u smislu prekomjerne duljine postupka, naznačio kako „neće isključiti da propust u provođenju postupka razvoda braka u razumnom roku može u određenim okolnostima dovesti u pitanje članak 12. Konvencije. Međutim, u ovom predmetu, imajući u vidu sve okolnosti i ukupno trajanje postupka, Sud smatra kako podnositeljeva situacija nije bila takva da je bila narušena sama bit tog prava“ (stavak 56.).

5. Jednako tako, u odluci *Wildgruber protiv Njemačke* (br. 42402/05 i 42423/05, 7. studenog 2005.), podnositelj se također žalio na posljedice koje je na njegovo pravo na brak imala privremena odluka okružnog suda da ne razdvoji postupak za razvod braka od pratećeg postupka (posebno s obzirom na skrbništvo nad djecom). Nakon što je primijetio da je razvod proglašen 3 godine i 9 mjeseci nakon što je podnesena tužba, Sud je zaključio: „unatoč njegovoj dobi (66 godina) i činjenici da ima kćer sa ženom kojom se želio oženiti, podnositeljeva situacija nije bila takva da je narušena sama bit njegovog prava na brak“.

6. Dakle, nije vjerojatno da bi duljina postupka kao takva i sama po sebi otvorila pitanje prema članku 12, nego, u ovom kontekstu, postojanje okolnosti koje su tako specifične da prerastaju u miješanje ili narušavanje same biti nečijeg prava na brak. Dakle, okolnosti koje bih ja opisala kao bitne moraju biti dokazane kako bi došlo do miješanja u samu bit utvrđenog prava.

Bez definicije takvih okolnosti svatko se može zapitati gdje će Sud postaviti „pokazivač“ koji će određivati koje se vrijeme čekanja može smatrati razumnim pri planiranju novog braka. Hoće li sve povrede članka 6. zbog nerazumne duljine postupka, *ipso facto*, podrazumijevati povredu članka 12. ako podnositelj dokaže da je pronašao drugu srodnu dušu i razmatra novi pokušaj braka.

Trebamo li smatrati da je budućim supružnicima koji se ne mogu osloboditi ranijih bračnih veza narušena sama bit njihovog prava na brak?

7. Koje su okolnosti ovog hrvatskog predmeta koje ga razlikuju od naprijed citiranih primjera sudske prakse?

Presuda ih utvrđuje: sporazum stranaka o razvodu, mogućnost donošenja djelomične presude i žurna narav postupaka prema domaćem pravu (stavak 106.).

Međutim, to su samo elementi koje očito treba uzeti u obzir pri ocjenjivanju duljine postupka, ali se ne može smatrati da sami po sebi ograničavaju ili umanjuju pravo o kojemu je riječ na takav način ili u toj mjeri da je narušena sama bit prava.

Dalje, presuda čak niti ne pokušava dokazati ikakvo narušavanje, budući da se samo poziva na ograničenje podnositeljevog prava koje proizlazi iz stanja produljene nesigurnosti u kojem je ostavljen. Prema mom mišljenju, ispušten je korak pri zaključivanju da je došlo do povrede: trebalo je odrediti na koji je način to ograničenje doseglo stupanj jačine potreban da bude narušena sama bit prava. Osnove na koje se poziva većina u stavku 106. (sporazum stranaka, pomanjkanje djelomične presude, žurni postupak) sigurno nisu dovoljne da prerastu u narušavanje same biti prava na brak, kako to tvrdi podnositelj.

Podnositelj je mogao stupiti u brak, iako kasnije nego što je želio, pa su i njegova vjerska uvjerenja poštovana. Stoga smatram kako nije došlo do povrede članka 12. Konvencije.